

Amatörfotografernas
värld

Amatörfotografernas värld

FATABUREN 2009

Amatörfotografernas värld

NORDISKA MUSEETS OCH SKANSENS ÅRSBOK 2009

Red. Annette Rosengren och Christina Westergren

FATABUREN Nordiska museets och Skansens årsbok, är en skatt av kulturhistoriska artiklar som publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken Fataburen en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har idag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvideras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig.

Fataburen 2009
Nordiska museets förlag
Box 27820
115 93 Stockholm
www.nordiskamuseet.se

© Nordiska museet och respektive författare
Omslag och grafisk form Lena Eklund
Omslagsfoto Svante Warming

Tryckt hos NRS Tryckeri, Huskvarna 2009
ISSN 0348 971 X
ISBN 978 91 7108 533 7

Maja Upmark

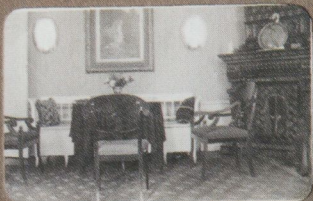
ANNETTE ROSENGREN

De flesta av Maja Upmarks femton fotoalbum i Nordiska museet gjordes på 1920-talet när hon var tonåring och fortfarande hette Maja Erhardt. Albumen är daterade från 1920 och framåt, antagligen fick hon en kamera i trettonårspresent. De svartvita fotografierna är mycket små och kontaktkopierade av en yrkesman. Motiven hittade hon i »den lilla världen» med flickkamrater, jämnåriga och äldre släktingar, »mams och paps», syskonen och miljön runtom. Kamrater och släktingar fick posera lättsamt, och bilderna förmedlar ett tryggt och till synes obekymrat liv för en glad, ung flicka i Stockholms övre samhällsskikt. Somrarna tillbringas i Stockholms skärgård och vår, höst och vinter i huvudstaden med skolgång i en privat flickskola och ett socialt liv bland släktingar och skolkamrater.

Hon använder kameran till att göra såväl enkla porträtt i ligande och stående bildformat som försök med mer djärva utsnitt. Fotografering verkar vara en lustfylld lek, och tankarna går osökt till Europas mest kände amatörfotograf, den underfundige, lekfulle och mycket välbärgade fransmannen Jacques-Henri Lartigue, som så småningom skänkte sina fotografier till

Mams rum
Engelbrätsgränd 29

Mitt rum.

Alice Yonngren.
g. Sjöström

Jag på skoltaket

Ur album 1923. Foto Maja Upmark, Nordiska museet.

franska staten. De har ställts ut och publicerats många gånger. Lartigue har också en gata centralt i Paris uppkallad efter sig.

Maja Upmarks lust för fotografi förklaras nog delvis med att hon växte upp i en konstnärligt präglad familj. Till yrket var pappan Richard Erhardt militärläkare och så småningom generalfältläkare, men båda föräldrarna målade tavlor och pappan ställde ut flera gånger hos Stockholms allmänna konstförening. Pappan var också en kunnig amatörbotaniker. Majas syster Greta blev konstnär och Maja själv började måla – mest blom-motiv – på heltid när hon var i 50-årsåldern. Ateljén var till en början den stora Östermalmsvåningen där hon bodde med sin familj.

Hennes fotoalbum berättar om ungdomsåren. På Runmarö i Stockholms skärgård hyr familjen Erhardt ett sommarhus innan de bygger eget mot slutet av 20-talet, och här lever de ljuvliga dagar med släkt, grannar, tjänstefolk och ortsbefolkning. Maja fotograferar både dem och landskapet. Hon fotograferar på ungefär samma sätt under ett år i flickpension i Frankrike och vid resor i Italien och Frankrike. De flesta stadsbilderna är tagna i stadsdelen Östermalm, där Stockholms överklass ofta bodde – Valhallavägen, Lilljansskogen, Karlaplan och andra platser där hon rörde sig. I hemmet på Engelbrektsgatan dokumenterade hon sitt flickrum och andra rum. Som nygift tjugooftåring gjorde hon samma sak – »mitt rum«, och »Eriks rum«. Men fotograferandet avtog med giftermålet och blev mer sporadiskt. Mest fotograferade hon familjelivet, album som nu finns hos döttrarna.

Maja Upmark var gift med Erik Upmark, som på 1950- och 60-talen var generaldirektör för SJ och en offentligt uppmärksam person. Massbilismen höll på att konkurrera ut järn-

vägen som allmänt kommunikationsmedel och sj var ofta i fokus för mediernas intresse. Paret hade i stora delar olika intressen och personligheter och längre fram levde de åtskilda. Maja Upmark flyttade till Södermalm, som då var närmast motsatsen till Östermalm och en stadsdel präglad av sin arbetarbefolkning och sina konstnärer, studenter och bohemer. Hon fick nya vänner, fortsatte måla, ställde ut, och hade nära kontakt med barn, barnbarn och även sin make.

Varför lämnade hon ifrån sig fotoalbumen från ungflicksåren? Döttrarna förklarar det med att hon antagligen trodde att barnen inte var intresserade och att hon i det mesta ansåg att ingenting som kunde komma till nytta skulle förfaras. Maja Upmark skänkte inte bara fotoalbum till eftervärlden utan under en följd av år även festkläder, dagböcker och brev. Kläder och fotografier finns i Nordiska museet, dagböcker och brev i Kungl. biblioteket.

»Sommar i Nore, Runmarö«, 1921. Foto Maja Upmark, Nordiska museet.

Från terrassen i hatou

Bibi baletterar.

*Maud
ser lyv ut.*

*Lyngnad Maja
och förfärad Janka.*

*Bibi och jag med de
små prästerna Marilla
och Janka.*

Bibi.

Ur album 1925. Foto Maja Upmark, Nordiska museet.